

Ο Παναγιώτης Ι. Χατζής Καθηγητής – Φροντιστής Υποψηφίων Νομικής Φιλοσοφικής- Θεολογικής, Παντείου & Παιδ. Ακαδημίας

Έρευνα: Δημήτρης Συμεωνίδης JP, Δημοσιογράφος / Ανταποκριτής Ε.Σ.Ε.Μ.Ε. (Ένωση Συντακτών Ευρωπαϊκών Μέσων Ενημέρωσης)

Γιάννης Δάλλας

«Με λογισμό και μ' όνειρο» και τὰ συμφραζόμενά του

ΙΟΥΛΙΟΣ-ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2000

Δικι στή φλόγα πού θρέφουν οι ἄμαχοι.» Καί ἀκόμη, ἀρχή καί τέλος, ὡς μοχλός καί ὡς κορύφωση νά τὰ ἐπισφραγίζει ὅλα ὁ γνωμικός του στοχασμός (ΛΑ 25, ΛΕ 397 β 10-11): «Chiudi nella tua anima la Grecia ti sentirai fremere per entro ogni genere di grandezza – E sarai felice» («Κλείσε μέσα στήν ψυχή σου τήν Ἑλλάδα καί θά αισθανθεῖς νά πλημμυρίζει μέσα σου κάθε εἶδος μεγαλείου – Καί θά εἶσαι εὐτυχημένος»). «La Grecia [o altro cosa]» («Τήν Ἑλλάδα [ἢ ἄλλη Ἀξία]»), ὅπως σημειώνει ὁ ποιητής, σέ ἄλλη διατύπωση, τοῦ ἴδιου στοχασμοῦ του (ΛΑ 19α, ΛΕ 444, 12). Δύο στοχασμοί πού πρέπει, ἴσως, ἐφεξῆς νά συνεχίδονται στή θέση τους, μέ τὰ τελευταῖα

69

Ο Κώστας Βάρναλης που μίλησε για δύο «σωστούς» και «γνήσιους» στοχασμούς (εφόσον είναι από το χέρι του Σολωμού) δεν ήταν ούτε εθνικιστής, ούτε εθνοκάπηλος

Αξίζει εδώ να προσθέσουμε ότι επίσης για δύο στοχασμούς, μιλά και ο ποιητής και δοκιμιογράφος Γιάννης Δάλλας:

Τεκμήριο Δ' - Και ο Γιάννης Δάλλας γνωρίζει την ύπαρξη δύο διατυπώσεων, ουσιαστικά, δύο στοχασμών:

(Γιάννης Δάλλας, «Με λογισμό και μ' όνειρο» και τα συμφραζόμενά του», Νέα Εστία, τεύχ. 1725 (ΙΟΥΛ-ΑΥΓ 2000), σελ. 69)

Όπως βλέπουμε, επιβεβαιώνεται και πάλι η ύπαρξη δύο χειρογράφων, τα ΑΑ25 και ΑΑ19α[14], τα οποία περιέχουν τον στοχασμό με τη μορφή του Πολυλά και του Καιροφύλα αντίστοιχα, οδηγώντας στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για δύο διατυπώσεις που οφείλουν να θεωρηθούν ως δύο εξίσου αυθεντικοί στοχασμοί του ποιητή, πέρα από τις όποιες ερμηνείες προκύπτουν από τους κριτικούς. Διότι ουδείς μπορεί να εισέλθει με βεβαιότητα στο μυαλό του ποιητή για να μας πει το ακριβές νόημα της προσθήκης, ενώ δεν υπάρχει από την πλευρά του Σολωμού κάποια αποκήρυξη του προηγούμενου στοχασμού. Ο τεμαχισμός του έργου του σε «σωστό» και «λάθος» είναι αυθαίρετος. Ο Γιάννης Η. Χάρης οφείλει να σταματήσει επιτέλους να μας εξαπατά, μιλώντας για «κατακρεουργημένο Σολωμό» ή «λογοκρισίες εθνοκαπέλων» και άλλα τέτοια φαιδρά.

Πέραν αυτών, τα σχόλια του Γιάννη Η. Χάρη είναι υβριστικά και για τον ποιητή. Δηλαδή, ο Σολωμός «σοβαρεύτηκε» στα 50 του χρόνια μόνο, όταν έκανε την προσθήκη «o altra cosa»; Έως τότε απευθυνόταν με τον στοχασμό του σε «εθνοκάπηλους» και «πατριδοκάπηλους» και «διορθώθηκε» λίγο πριν πεθάνει!

Επίσης, δέχεται η κριτική πως η προσθήκη έγινε στο διάστημα 1845-1850. Πώς λοιπόν θα πετάξουμε στα σκουπίδια έναν στοχασμό του Σολωμού, που ήταν σε ισχύ

σε όλη του τη ζωή, καθώς πέθανε το 1857 και την προσθήκη την έκανε μόλις λίγα χρόνια πριν τον θάνατο του; Άλλωστε, όπως γράφει ο Λίνος Πολίτης, ούτε ο δεύτερος στοχασμός χάνει το «ελληνολατρικό του κέντρο»[15]. Θα μπορούσε κάλλιστα, η προσθήκη η οποία -πολύ σημαντικό- τοποθετείται σε παρένθεση, να απευθύνεται μόνο σε τρίτους, εξηγώντας τους σε ποιο ύψος κρατά ο ίδιος την Ελλάδα ως Ιδανικό, όσο κάποιοι άλλοι την Ελευθερία, την Δικαιοσύνη κ.λπ. Κατά τα άλλα όμως, τίποτα δεν αποκλείει ότι Ελλάδα και Ιδέα εξακολουθούν να ταυτίζονται για τον ίδιο τον Σολωμό, άρα ο στοχασμός του 1835 να ισχύει κατά γράμμα.

Όπως και να 'χει όμως, ο Γιάννης Η. Χάρης οφείλει να παραδεχτεί ότι «η γλυπτική σύνθεση πίσω από το Χίλτον, στο παρκάκι της Μιχαλακοπούλου» εμφανίζει έναν πέρα για πέρα αυθεντικό στοχασμό του Σολωμού που από το 1835 έχει πάρει οριστικά τη θέση του στο πνευματικό έργο του ποιητή και τον συνόδευσε απaráλλαχτος μέχρι λίγο πριν πεθάνει. Δεν έχουμε δικαίωμα να αυθαιρούμε και να θεωρούμε ότι η προσθήκη αποτελεί δήθεν αποκήρυξη του πρώτου στοχασμού, όπως απαιτεί ο Γιάννης Η. Χάρης. Ο Κώστας Βάρναλης που μίλησε για δύο «σωστούς» και «γνήσιους» στοχασμούς (εφόσον είναι από το χέρι του Σολωμού) δεν ήταν ούτε εθνικιστής, ούτε εθνοκάπηλος και παρά το γεγονός ότι διαφωνούσε πλήρως με την πιθανότητα να έχει παραποιηθεί ο στοχασμός του ποιητή, μόλις έμαθε την ύπαρξη των δύο στοχασμών δεν θέλησε να πετάξει κανέναν από τους δύο, ούτε και να μιλήσει για «διορθώσεις». Ας μην καταντά ο Γιάννης Η. Χάρης «βασιλικότερος του βασιλέως»...

Επίλογος

Είναι σαφές ότι, η λογοκρισία στο έργο

του Σολωμού που επιχειρεί ο Γιάννης Η. Χάρης, είναι εντελώς απαράδεκτη, υποκριτική και οφείλεται σε ιδεοληψία. Όπως φαίνεται, ο Γιάννης Η. Χάρης και αρκετοί άλλοι, (βλέπε Ρεπούση, Βερέμης, Κρεμμυδάς κ.λπ.), ανήκουν σε γενιές ανθρώπων που κοντεύουν να φτάσουν ή έχουν φτάσει ήδη στην τρίτη ηλικία, και ακόμα δεν έχουν καταλάβει ότι πέρασαν 40 χρόνια από τη Χούντα, και πως η πατριδοκαπληεία, η πατριδολαγνεία, ο εθνοκεντρισμός, ο εθνικισμός και τα σύγχρονα φασιστικά ή εθνικιστικά μορφώματα, μπορούν με σαφήνεια να οριστούν και να διαχωριστούν από την αγάπη κάποιου για τον τόπο του και τις θετικές σκέψεις που έχει για την συλλογική εθνική του ταυτότητα και τα σύμβολα της. Επίσης, στον 21ο αιώνα κυκλοφορούν και κάποια βιβλία που τα λένε... λεξικά, με τη βοήθεια των οποίων μπορεί κάποιος να μάθει το περιεχόμενο των παραπάνω εννοιών και έτσι να πάψει να τις χρησιμοποιεί άκριτα και ανεξέλεγκτα.

Δυστυχώς όμως, το πρόβλημα δεν είναι απλά ότι ο λόγος των ανθρώπων αυτών αποτελεί μουσειακό είδος και ότι η ξύλινη γλώσσα τους είναι πια εντελώς νεκρή. Το χειρότερο και πιο επικίνδυνο, είναι ότι οδηγούνται ακόμα και στην νοθεία ή τη λογοκρισία, προκειμένου να φέρουν στα μέτρα των ιδεολογικών εμμονών τους μέχρι και λογοτέχνες της εμβέλειας του Σολωμού...

Ασφαλώς, κανένα ελαφρυντικό δεν υπάρχει για τον Γιάννη Η. Χάρη. Ήξερε πολύ καλά ότι ο στοχασμός στην «γλυπτική σύνθεση, στη Μιχαλακοπούλου, πίσω από το Χίλτον» είναι αυθεντικότερος. Ελπίζουμε λοιπόν ότι με την ίδια ευκολία που ειρωνεύεται και υψώνει το δάχτυλο για να κάνει υποδείξεις, θα βρει και το θάρρος να παραδεχτεί το λάθος του.